

Messier-maraton 2007: második forduló

A 2007. március 17-i sikeres észlelőhétvége zárásaképp megbeszéltek, hogy sort kerítünk egy második fordulóra, mellyel célunk a 105-ös eredmény túlszárnyalása volt. Kiválasztott hétvégénk április 14/15-ére esett, néhány nappal újhold előtt. Csapatunkat Csák Balázs, Kernya János Gábor és jómagam alkottuk, helyszínül a bajai csillagvizsgálót választottuk ki. Április szeszélyes időjárása miatt azonban nem lehetett tudni, mi várhat ránk, még pár nappal az időpont előtt is felhős időt jósoltak. Azon a héten alakult ki hazánk felett egy hatalmas anticiklon, mely felhőmentes időt és remek átlátszóságot biztosított. A meteorológusok véleménye azonban eltért a miénktől, és kitartottak a hétvégi felhősödés mellett. Szerdán, csütörtökön a szegedi csillagdából viszont soha nem látott derült mellett sok vizuális és CCD-s megfigyelést végeztünk Csák Balázzsal, többek között megpillantottuk a 2P/Encke üstökös 7,8 magnitúdós, 1–2'-es kómáját a horizont felett 7 fokkal, 21 fokos elongációban. Valami készült...

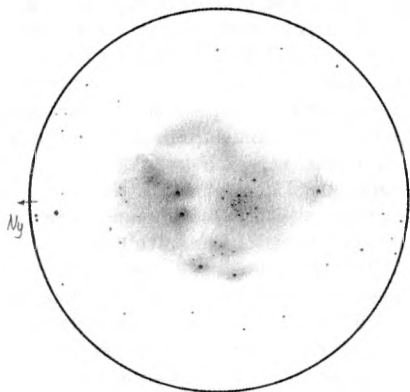
Kernya Jani a bizonyítalan időjárásra való tekintettel úgy döntött, otthon marad Sükösdön, és 30 cm-es Dobson-távcsöve segítségével onnan próbálkozik a Messier-objektumokkal, amennyiben csillagos lesz az ég. Mi is módosítottuk terveinket. Csapatunk úgy döntött, hogy további szegedi amatőrökkel (Asztalos Tibor, Balogh Gábor, Hanyecz István, Jurkovity Mónika, Székely Péter) kiegészülve az öttömösi pusztába vonulunk ki észlelni. A helyszín a bajai úttól északra található, nagyjából a kelebiai elágazásnál. Hatalmas, füves puszta, tökéletes horizonttal, melyet csak itt-ott tör meg egy-egy távoli erdősáv. Egyikünk sem látott még hasonlóan szép, körpanorámás észlelőhelyet. Nagy szerencsénkre saját előrejelzéseink bizonyultak helyesnek, az égen sehol egy felhő, és az átlátszóság is túlszárnyalta legvadabb elképzeléseinket. Helyszínünk egyetlen apró

„szépséghibája” a hétvégi éjszakai vadászat volt, de Asztalos Tibor megbeszélte a szervezőkkel, hogy egy kiválasztott területen maradunk, és ők messzire elkerülnek minket (így a balesetveszély minimálisra csökkent). Ahogy sötétedett, egyre-másra tűntek fel az ismerős csillagképek, de mind-egyik valami új és szokatlan arcát mutatta. A 20x90-es binokulár első célpontja a szürkületben sziporkázó Fiastyúk volt, majd a Vénusz és az Orion-köd. Mivel az M77 és az M74 már eltűnt a Nap sugaraiban, az M79 vadászatával kezdtük maratonunkat. Sajnos a fák ágai közt bujkáló, horizont felett 1 fokkal járó halmazt nem sikerült észrevenni a szürkületben. A csillagászati szürkület közeledtével több műszer is a Naptól északra járó, ezért kicsiny elongációja ellenére is megfigyelhető Encke-üstökös felé fordult. A Kos csillagai között keresőtérképek segítségével (a Vénuszról kiindulva!) megtaláltuk a 7,7^m-s, szinte teljesen csillagszerű és igen fényes magú (DC=S8) égitestet, melynek megpillantása 20,5 fokos elongációja miatt kuriózumszámba megy. A szürkület és az állatövi fény nehezítette a megfigyelést.

Sötétedés után az északkeleti horizontot pásztáztuk az M33 elcsípését remélve. Nagy binoklikkal semmi, végül a 10x50-es „Lidl gazdaságos” (Bresser) binokulár vezetett sikerre, megmutatta az igen-igen halvány foltot pár fokkal a horizont felett. A tiszta levegőnek köszönhetően tényleg éreztük, hogy csillagos ég alatt, és nem valami „sűrű levesben” vagyunk, a csillagok egészen a horizontig látszottak, igaz, csak a legfényesebbek. A Capellát negyed (!) fokkal a horizont felett, alsó delelésben láttuk pusztá szemmel! A Hattyú keresztjét félbevágva, bal szára nélkül, vízszintesen pillantottuk meg. A Pegasus négyszöge hajnalban szintén „félbevágva” látszott. Dúskáltunk a szabad szemes jelenségekben, a Tejút látványa elbűvölő volt, főleg, hogy az északi hori-

zont felett folytatódott tovább. OIII szűrővel, egyszerűen keresztülnézve rajta, láttuk a Rosetta-ködöt, mely nagyon fényesnek bizonyult. Összehasonlításképp, felváltva néztük szűrővel és szűrő nélkül a kérdéses égtérületet, és a Rosetta egyértelműen sokkal fényesebb volt szűrővel, mint pusztá szemmel (ha csak a halmazt láttuk volna, ennek épp a fordítottja következett volna be).

Sajnos az eget kissé lerontotta déli irányban kb. 10–15 fokos magasságig Szabadka fényburája, de nem sokat panaszkodtunk miatta (csak én egy keveset, mivel egészen déli objektumokat akartam rajzolni, –30, –35 fokos deklinációnál...). A Messier-maraton egészen hasonlóan zajlott, mint a múltkori,

A 2007. áprilisi Messier-maraton során a nyári Tejút objektumai különösen csodás látványt nyújtottak. A Sagittarius legismertebb gázköde a Lagúna-köd (M8), mely már szabad szemmel is látható; binokulárokban felejthetetlen látványt nyújt. (100/1100-as Newton, 100x, LM=55°)

szép sorban jöttek az objektumok, melyekről előzetesen már kinyomtattunk egy listát, így csak pipálgatni kellett, illetve az időadatokat beírni. Nem bírtam megállni, hogy ne rajzoljam le az NGC 2903 jelű galaxist a Leo-ban. 9 magnitúdó körüli fényességével, részletűs szerkezetével az egyik legizgalmasabb észlelési célpont az Oroszlánban. 114/500-as Newtonommal, egy kölcsön kapott 6 mm-es okulárral 83-szoros nagyítást érhettem el, ezzel rajzoltam. A Bresser Newton megtálosodott a jó ég és a nagyobb

nagyítás hatására: a végső rajzon 13,7^m-s csillagot is azonosítottam. A galaxis küllője és mindkét spirálkarja felbontottan látszott, a küllőben tobzódtak a részletek, a karok is inhomogének voltak. Hamarosan egy másik érdekes galaxis, az M64 (Feketeszem-galaxis) rajzolásába fogtam, tisztán látszottak a porsávok (köztük a szem is), a haló intenzitás-különbségei. Asztalos Tibor 30 cm-es Dobsonjával sorra vettünk ismert és szép mély-ég objektumokat. Különösen az M51 nyugőzött le mindenkit: 100x-os nagyítással ezüstös felületén spirálkarok tekeregtek, tele voltak inhomogenitásokkal, a két galaxist összekötő hid és a kisebb galaxis inhomogén halója is látszott! Minden résztvevő elámult a látottak szépségén és részletgazdagságán. 13–14 magnitúdós csillagok fényesnek tűntek a nagy Dobsonban. Az egész hihetetlennek tűnt. Az NGC 4565 (Needle, azaz Tű-galaxis) a Coma Berenices csillagképben: két, egymással szembe fordított gombostű. Olyan fényes, hogy majd' kiszúrja a szemet. Az M101 izzó tűzkerék. Az M81–82-re alig találni szavakat, az M81 vékonyka spirálkarjaiban rögök látszanak...

A nézelődés közben felkelt a Tejút délebbi része a Scutummal, a Sagittariussal. Asztalos Tibor elfáradt, és kocsijába vonult pihenni, melegedni (nagyon hideg volt), mi pedig használatba vettük 30 cm-es távcsövét. A nagy Dobsonban először az M11-et vettük szemügyre: egyáltalán nem hasonlít egy vadlúdcsapatra, ellenben hemzseg a bontott tagoktól, és 14–15 magnitúdós tagok tűnnek fel a halmaz fényesebb területén kívül, átrajzolva annak alakját. A hosszú, szögletes csillagláncok egy figurát rajzolnak az égre, melyet egyik lelkes tagtársunk egyszerűen csak fejtelten robotnak titulált...

Lenyűgöző az M17. Talán az egyik legszébb diffúz köd az égbolton, mert felületi fényessége nagyon magas, alakja megkapó. Egy ekkora műszerben a „vízen úszó kacsá” vagy „2-es” alak rögtön új megvilágításba kerül. Kiderül, hogy a köd jóval nagyobb, és a kettes alakot egy rendkívül sötét porsáv hozza létre, mely a köd legfényesebb területéből takar ki jelentős darabot.

Közben haladt a maraton is, lassan már megvolt szinte minden, kivéve a legdélebbi objektumokat (M69, 70, 54, 55, 75, 2, 72, 73, 30). Amikor egy facsoport felett láthatóvá vált a 69, 70, 54, még teljesen sötét volt, ez jó jel. Lesz esélyünk a továbbiakra. Az északi objektumok közül még hátra volt a legfontosabb, az alsó delelését hajnalját elhagyó M31–32–110 trió. A nagy galaxissal nem volt semmi gond, és az M32 is remekül jött, az alig 2–3 fokos magasság ellenére. A M110 viszont kifogni látszott rajtunk, ezért bevettem a 20x90-es binoklit, ez – nagy erőlködés után – megmutatta.

Az Aquarius környéki objektumok nem maradhattak ki, mert ha csak egyet is elvettünk, oda a rekorddöntés. Az M75 GH Sgr meglepően könnyedén előkerült a Bresser Newtonban, majd a nem is olyan rég látott ősi csillagkép, a Vízöntő felé fordítottam. A csillagkép halmazai, leszámítva az M2-t, eléggé nehezek és nagyon alacsonyan is vannak. Az M72 gömbhalmazzal indítottam a próbálkozást, a helyére érve semmit se láttam, de azért néhány perc múlva előbújt a 10^m-s csillaghalmaz kicsiny, kerek, igen halvány foltja. Az M73 csupán négy csillag aszterizmusa, a csillagok 11^m körüliek, nem kis feladat a pirkadat kezdetén le vadászni pár fokkal a horizont felett. Ha lehet, még az előzőnél is nehezebb látvány volt, de látszott. Ekkor engedélyeztünk magunknak egy kis szempihentető szünetet, mielőtt az M55-tel megpróbálkoznánk. 105 objektumnál tartottunk, ennyi jött össze egy hónappal korábban is. Azért valahogy össze kellene szednünk még egy észlelést... Ekkor már csapatunk tagjai közül csak Balázs és én voltunk aktívak, igaz, nagyon fáztunk és álmosak is voltunk. A Bresser Newtonnal még a sötétben elindultam az M55 GH Sgr nyomába. Déli fekvése miatt csak ekkor emelkedett megfelelő magasságba (–31 fokos deklináción található). Egy kevés várakozás, no meg egy hosszabb (és egyszer elvett) star-hopping után beúszott a látómezőbe a gömbhalmaz fényes, hatalmas és diffúz foltja. Megpillantása azt jelentette, hogy eddig mi láttuk a legtöbb Messier-objektu-

mot a hazai maratonok történetében, 106 darabot! Ekkor már erősebben pirkadt, de még csak egy sávban a horizont felett. Az M30-ra nem sok esély mutatkozott. Így jómagam a 96P/Machholz-üstökös nyomába eredtem, mely 5,5 évente 0,1 CSE-re megközelíti a Napot, ilyenkor látványos csóvát növeszt, de sajnos csak a SOHO űrszonda képein látható. Amikor jobban eltávolodik központi csillagunktól, már sokkal halványabb, és általában vizuálisan nem észlelhető. Szerencsére a 2007-es visszatérése rendkívül kedvezően alakult (21 évente van esély a távcsöves megpillantására), április eleji napközelsége után, a hajnali égen a nappal ellentétes irányba, ráadásul észak felé mozgott a Pegasus négyszögében. Minden adott volt, hogy elcsíphessem! Az előrejelzések 8–9^m-ra várták a kométát, ami be is igazolódott. 30–35 fokos elongációban, a 20x90-es műszer látómezőjében feltűnt a 3' kiterjedésű, kerek, 8 magnitúdós üstökös. Újabb kuriózumszámba menő megfigyeléssel gyarapodtam, és ezzel zárult is az éjszaka, mivel az igen erős szürkületben még az M30 helye sem látszott, egyszerűen fel sem kelt még... Beszélgettünk keveset, elpakoltunk, majd a fák teteje fölé emelkedő, a binokliban zöld sugarat produkáló vörösés holdsarló látványával eltelve autóbába ültünk. Egy óra alatt értünk Szegedre, közben feljött a Nap, végleg pontot téve az átészlelt, csodákban gazdag éjszaka végére. Másnap tudtam meg, hogy Jani is elérte a 106-os rekordot Sükösdön.

2008-ban is megpróbálkoztunk ezzel a nem mindennapi „versennyel”, ahol a cél még több Messier-objektum megpillantása egy éjszaka alatt. Számomra ebben van az igazi öröm: a közös észlelés, a szenzációs mélyég-objektumok és a sötét égbolt csodálatos látványa. Ezért jó Messier-maratonozni.

Sánta Gábor

Várjunk észlelőink beszámolóit az idei Messier-maratonokról a melyeg@mcse.hu címen!